

Александра ТРИФОНОВА
ЦСВП „Проф. Иван Дуйчев“ към СУ „Св.
Климент Охридски“

НЕИЗВЕСТНА ИКОНА НА БОГОРОДИЦА ХРИСОРОЯТИСА В ЦЪРКВАТА „СВ. БОГОРОДИЦА“ В ЛОВЕЧ

Фиг.1. Икона на Богородица Хрисороятиса със сцени от историята на едноименната икона от църквата „Св. Богородица“ в Ловеч

В църквата „Св. Богородица“ (1834 г.) в горната част на кв. „Вароша“ в Ловеч върху дърворезбен проскинитарий в притвора на храма, вдясно от вратата към наоса, е положена икона на Богородица Елеуса с Младенеца. Иконата е с размери 80 x 110 см и е запазена в отлично състояние (фиг.1). В центъра на иконата е изобразена Богородица с Младенеца (фиг.2), облечена в тъмносин химатий и розов мафорий, а главата и е покрита с охровозлатист плащ, върху който носи корона. Сигнирана е с епитет, изписан с червени главни гръцки букви: *Μ(ΗΤΗ)Ρ / Θ(ΕΟ)Υ / Η ΧΡΥΣΟΡΟ/ΛΑΤΙΣΣΑ Η / ΕΛΕΟΥΣΑ*. Младенецът Христос *Ι(ΗΣΟΥ)Σ Χ(ΡΙΣΤΟ)Σ*, седнал в ръцете на Богородица, е с протегнатата встрани лява ръка, докато в дясната държи развит свитък, на който е изписан текст на църковнославянски¹: *Д(У)ХЪ / Г(ОСПО)ДЕН /*

НАМИЕ / ЕГОХ Е / РАДИ / ПОМЯ/ЗИ МЯ.

Облечен е с оранжев химатий, украсен със златна шевица около врата, и е препасан през кръста с усукан бял плащ. Над главата на Богородица са изобразени Св. Дух във вид на гълъб, и малки херувими. Богородица е фланкирана от образите на св. ев. Лука, вдясно, и на ангел Господен, вляво. Св. Лука е представен със зелен хитон и червен химатий, държащ пред гърдите си позлатено затворено Евангелие. Ангелът, изобразен в малък размер, държи разгънат свитък с неразчетим текст на гръцки език. Върху бяла лента около централните образи е изписан друг текст на гръцки език², по-конкретно, в посока от дясно наляво: *† ΑΓΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑ ΕΥΣΥΜΠΑΘΗΣ ΥΦΑΠΛΩΣΟΝ ΚΟΡΗ ΤΑΣ ΑΓΚΑΛΑΣ ΣΩΝ ΟΙΚΤΙΡΜΩΝ, ΚΑΙ ΔΕΞΑΙ ΠΑΡΘΕΝΕ ΤΟΥΣ ΣΟΥΣ ΔΟΥΛΟΥΣ ΥΠΟ ΤΗΝ ΣΚΕΠΗΝ ΤΗΝ ΣΥΝ ΚΑΤΗΦΕΥΓΟΝΤΑΣ*. В посока от ляво надясно³: *† ΘΕΟΤΟΚΕ ΠΑΝΤΑΝΑССΑ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΤΟ ΚΑΥΧΗΜΑ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ ΤΑ ΦΡΥΑΓΜΑΤΑ ΩΝ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΤΑΙΣΧΥΝΟΝ ΤΩΝ ΜΗ ΠΡΟΣΚΥΝΟΥΝΤΩΝ ΜΗΔΕ ΤΙΜΩΝΤΩΝ ΠΑΝΑΓΝΕ ΤΗΝ ΣΕΒΑΣΜΙΟΝ ΕΙΚΟΝΑ ΣΟΥ*.

Под изображението на Богородица с Младенеца върху бяла основа обградена с барокови елементи е посместен надпис на гръцки език, гласящ следното⁴: *ΤΗ ΚΡΑΤΑΙΑ ΣΟΥ ΣΚΕΠΗ ΑΠΟ ΕΧΘΡΩΝ ΕΠΙΒΟΥΛΗΣ, ΗΜΑΣ / ΑΓΝΗ ΤΟΥΣ*

² † Непорочна Богородице, Дево на която ти съчувстват, приеми в прегръдката си моленията и рабите, които прибегват под покрива ти.

³ † Богородица Всецарице, гордост на православните и ужас на еретиците, накарай тези, които не ти се кланят и не уважават светата ти икона да се засрамят.

⁴ В могъщия си покров нас непорочните твои раби пази непокътнати от злата помисъл на враговете, тъй като от твоя покров мислите на противниците варвари се отблъскват.

¹ Йоан 4:18.

Фиг.2. Икона на Богородица Хрисороятиса (детайл)

COYΣ ΔΟΥΛΟΥΣ, ΦΥΛΑΤΤΕ ΠΑΝΤΑΣ ΑΒΛΑΒΕΙΣ, ΕΕ ΗΣ / ΔΙΩΚΟΝΤΑΙ ΓΝΩΜΑΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΘΕΩΝ ΒΑΡΒΑΡΩΝ (фиг. 2). Под надписа в барокова рамка са представени в миниатюрен вариант три херувима.

Около централното изображение на Богородица Елеуса са поместени десет сцени от историята на самата икона на Богородица Хрисороятиса, подредени по хронологичен ред. От тях девет са поместени в медальони с рамки в бароков стил. В центъра на горната част на иконата е изобразена сцена, която не е вместена в медальон 1. Св. Лука рисува една от 70те икони на Богородица, вдъхновен от божие пратеничество на ангела Господен, който указва начина на нейното изобразяване. Останалите сцени, които са изписани в медальони, започват от горната лява част на рамката 2. През иконоборския период благочестива жена спасява иконата от унищожение, като я хвърля в морето при Исаврия и тя стига до Кипър 3. Монах Игнатий намира иконата и я пренася на планината Роя 4. Монасите последователи на Игнатий построяват храм, където поставят иконата (фиг. 3). 5. Еретичка опитва да влезе в храма, но е възпряна от ангел с горящ меч. Едва след като се покайва и изповядва успява да влезе в храма (фиг.4) 6. Православен незаслужено обвинен и хвърлен в затвор в Пафос, не се отказал от вярата в Христос и бил спасен от Богородица, която му изпратила

Фиг.3. Монасите последователи на Игнатий построяват храм за иконата на планината Роя

кораб за да избяга (фиг.5) 7. Жена с влошено зрение се излекувала по чудотворен начин от иконата (фиг.6) 8. Архиереи от Кипър, които пътували с кораб до Константинопол били настигнати от буря, но се спасили чрез застъпничеството на Богородица. 9. Архиепией Мелетий от Ларнака бива задържан от капитана на флотата на Константинопол, но след молитва към Богородица се спасил по чудотворен начин и от благодарност и написал молебен канон. 10. След нападение в Кипър и в Константинопол хаджи Георгакис се спасява благодарение на Богородица. Всички сцени са номерирани и описани детайлно в надписа, поместен в правоъгълна рамка на бяла основа, в долната част на иконата. Текстът, изписан на гръцки език, е предаден в две колони. По-конкретно, в лявата колона текстът гласи⁵: Α. Ο ΙΕΡΟ(С) ΛΟΥΚΑΣ ΙΣΤΟΡΕΙ ΤΗΝ ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΗΝ ΕΙΚΟΝΑΝ ΜΙΑΝ

⁵ 1. Св. Лука рисува една от седемдесетте икони на Богородица 2. По време на иконоборството някаква жена хвърлила светата икона била в морето и от Исаврия тя достигнала до Кипър 3. Монах Игнатий чрез видение намира светата икона, близо до морския бряг, и я пренася на планината Роя 4. Братята сподвижници на Игнатий като слезли от планината Кремасти и отишли (на планината) Роя, след като се поклонили (на иконата), построили храм, където положили светата икона 5. Някаква еретичка искала да влезе в храма, но вед-

Фиг.4. Чудото с еретичка която се опитала да влезе в храма

ΟΥΣΑΝ Κ(ΑΙ) ΑΥΤΗΝ ΕΚ ΤΩΝ ΕΒΛΟΜΗΚΟΝΤΑ Β. ΕΠΙ / ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ ΕΡΡΙΦΘΗ ΕΝ ΘΑΛΑΣΣΗ Η ΑΓΙΑ ΕΙΚΩΝ ΥΠΟ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΤΙΝΟΣ Κ(ΑΙ) ΕΚ ΤΗΣ ΙΣΑΥΡΙΑΣ / ΗΛΘΕΝ ΕΙΣ ΚΥΠΡΟΝ : Γ. Ο ΜΟΝΑΧΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΕΥΡΕ ΔΙ' ΟΠΤΑΣΙΑΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΕΙΚΟΝΑ ΕΝ ΠΑΡΑΘΑΛΑ/Σ(С)ΙΩ

нага била възпряна от меч. След като разбрала (защо не могла да влезе) чрез изповед отново се върнала към православието и тогава влязла в храма б. Някакъв православен незаслужено бил хвърлен в затвора в Пафос и бил насилван да се откаже от Христа. Тогава по невидим начин бил взет от Богородица и освободен от неблагочестивите (люде) при мястото наречено Ксилофагу, след което намерил кораб и се спасил. 7. Някаква жена загубила зрението си и след като похарчила много средства по лекари и не се излекувала, дошла при чудотворната икона и оздравяла 8. Докато стигнат до Константинопол по време на гонение архиереите от остров Кипър били изложени на голяма опасност в морето, но обръщайки се към Богородица, пуснали прах в морето, бурята спряла, и те се спасили 9. Архиереят на Ларнака Мелетиос бил задържан от командира на флотата на Константинопол, но след като се обърнал (за помощ) към Богородица се спасил по чудо и съставил молебен канон 10. Преводачът на остров Кипър Хаджи Георгакис многократно бил излаган на мъчения от нечестиви (люде) в Константинопол и чрез видение на Богородица се спасил.

Фиг.5. Чудото със спасението на затворника

Κ(ΑΙ) ΦΕΡΕΙ ΑΥΤΗΝ ΚΑΘΟΛΙΓΟΥΜΕΝΟΣ ΕΝ ΟΡΕΙ ΡΟΪΑ: Δ. ΟΙ ΣΥΝΑΣΚΗΤΑΙ ΤΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΚΑΤΕΛ/ΘΟΝΤΕΣ ΕΚ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΚΡΕΜΑΣΤΙ ΕΙΣ ΡΟΪΑ Κ(ΑΙ) ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΑΝΤΕΣ, ΗΓΕΙΡΑΝ ΝΑΟΝ, ΕΝ Ω ΕΘΕΝΤΟ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ / ΕΙΚΟΝΑ: Ε. ΓΥΝΗ ΤΙΣ ΑΙΡΕΤΙΚΗ ΘΕΛΟΥΣΑ ΕΙΣΕΛΘΕΙΝ ΤΩ ΝΑΩ ΑΥΤΑΔΩΣ ΕΚΟΛΥΤΩ ΥΠΟ ΦΑΙΝΟΜΕ/ΝΗΣ ΡΟΜΦΑΙΑΣ ΔΙ ΕΞΟΜΟΛΟΓΙΣΕΩΣ ΔΕ ΓΝΩΣΘΕΙΣΑ, ΩΡΘΟΔΟΞΙΣΕ Κ(ΑΙ) ΤΟΤΕ ΕΙΣΗΛΘΕ ΤΩ ΝΑΩ ΣΤ. ΟΡΘΟ/ΔΟΞΟΣ ΤΙΣ ΕΝ ΤΗ ΠΑΦΩ ΑΔΙΚΩΣ ΒΛΗΘΕΙΣ ΕΝ ΦΥΛΑΚΗ Κ(ΑΙ) ΒΙΑΖΟΜΕΝΟΣ ΑΡΝΗΣΑΘΑΙ ΤΟΝ Χ(ΡΙΣΤΟ)Ν ΑΟΡΑ/ΤΩΣ ΥΠΟ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΗΡΠΑΓΗ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ Κ(ΑΙ) ΕΛΥΘΡΩΘΗ ΕΚ ΤΩΝ ΑΣΕΒΩΝ ΕΙΣ ΤΟΠΟΝ ΛΕΓΟ (фиг.7), докато текстът в дясната колона: ΜΕΝΟΝ ΕΥΛΟΦΑΓΟΥ ΕΥΡΩΝ ΠΛΟΙΟΝ ΕΣΩΘΗ: Ζ. ΓΥΝΗ ΤΙΣ ΠΑΣΧΟΥΣΑ ΤΟΥΣ ΟΦΘΑΛΜΟΥΣ, Κ(ΑΙ) ΠΟΛ(Λ)Α ΤΟΙΣ ΙΑΤΡΟΙΣ ΔΑΠΑΝΙΣΑΝΤΑ ΟΥΚ ΙΑΘΗ· ΠΡΟΣΕΛΘΟΥΣΑ ΟΥΝ ΤΗ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΩ ΕΙΚΟΝΙ ΥΓΙΗΣ ΕΓΕΝΕΤΟ : / Η. ΟΙ ΤΗΣ ΝΗΣΣΟΥ ΚΥΠΡΟΥ ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤΑΔΡΟΜΗΣ, ΕΙΣ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ ΑΦ/ΙΚΝΟΥΜΕΝΟΙ ΕΘΑΛΑΣΣΟΚΙΝΔΥΝΕΥΣΑΝ ΠΟΛΛΑ, ΕΠΙΚΑΛΕΣΑΜΕΝΟΙ ΟΥΝ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ, Κ(ΑΙ) ΑΠΤΟΝΤΕΣ / ΤΗ ΘΑΛΑΣΣΗ ΕΚ ΤΗΣ ΚΟΝΕΩΣ ΕΚΟΠΑΣΕΝ Ο ΣΑΛΟΣ Κ(ΑΙ) ΕΣΩΘΗΣΑΝ : Θ. ΜΕΛΕΤΙΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ, / ΛΑΡΝΑΚΟΣ, ΚΡΑΤΗΘΕΙΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ, ΕΠΙΚΑΛΕΣΘΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟ/ΚΟΝ ΕΛΥΤΡΩΘΗ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΣ Κ(ΑΙ) ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΝ ΚΑΝΟΝΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΕΞΕΘΕΤΟ Ι. Ο ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΤΗΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ Χ(ΑΤΖΗ): ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ, Κ(ΑΙ) ΕΝ ΚΥΠΡΩ, Κ(ΑΙ) ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ, ΠΟΛ/ΛΑΚΙΣ ΠΟΛΛΑ ΔΕΙΝΑ ΥΠ' ΑΣΕΒΩΝ ΔΟΚΙΜΑΣΑΣ ΕΝ ΟΡΑΜΥΘΗ ΤΑΙ Κ(ΑΙ) ΣΩΖΕΤΑΙ ΥΠΟ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ (фиг.8). Фонът на иконата е представен в светло синьо.

Фиг.6. Чудото с изцелението на жената с влошено зрение

Според преданието, иконата на Богородица Хрисороятиса била нарисувана от св. евангелист Лука и по време на иконоборския период (726-843 г.) била хвърлена в морето при Исаврия в Мала Азия от благочестива жена, за да я предпази от унищожаване. Така иконата достигнала до брега на Пафос в Кипър и там била намерена от монаха Игнатий. Заедно със своите братя отшелници той я пренесъл в една пещера и изградил параклис, около който с течение на времето възникнали други постройки и така се създал манастир, посветен на Богородица “Хрисороятиса”, който съществува и до днес⁶. Вляво на иконостаса от 1770 г. се намира чудотворната иконата на Богородица Хрисороятиса, покрита със сребърна обкова от 1761/62 г.⁷. Някои от изобразените чудеса с иконата на Бо-

⁶ За манастира „Св. Богородица Хрисороятиса” в Кипър, вж: E. Hein, A. Jakovljević, B. Kleidt, *Cyprus. Byzantine Churches and Monasteries. Mosaics and Frescoes*, Ratingen 1997, 111.

⁷ Hein, Jakovljević, Kleidt, *Cyprus*..., 111. Снимка на обкова, вж: X. Χατζηχριστοδούλου, K. Γερασίμου, «Μεταβυζαντινές εικόνες με την παράσταση της Παναγίας του Κύκκου στην Κύπρο», Πρακτικά Συνεδρίου «Η Εερά Μονή Κύκκου στη βυζαντινή και μεταβυζαντινή αρχαιολογία και τέχνη», Λευκωσία 2001, 69, фиг.13.

городица Хрисороятиса са свързани с конкретни исторически лица от църковните среди в Кипър, като например архиепископ Хрисантос (1767-1810 г.) и някои митрополити, като Панаретос на Пафос, Мелетиос на Китиу и Софрониос на Кириния, които отиват в Константинопол през 1783 г., за да се оплачат от турския управник на Кипър, Мухасели (Хаджи Баки ага). Също така, споменатият в десетото чудо „драгоман”, преводачът Хаджи Георгакис, е именно Хаджи Георгакис Корнесиос, който поръчва изработване на иконата на Богородица Елеуса Кикска (1791 г.) при зографа Йоанис Корнарос и след това я дарява в църквата „Св. Богородица Хрисополитиса” в Ларнака⁸.

Изображението на Богородица Хрисороятиса в ловешката икона следва иконографията на Богородица Елеуса⁹, както по подобен начин е изобразена на дървена касичка (1834 г.)¹⁰ от църквата „Св. Богородица” в Йолу при Пафос. Всъщност, повечето изображения на Богородица с наименованието „Хрисороятиса” следват иконографията на Богородица Кикска (Кикотиса)¹¹. Такива примери са изображенията на Богородица върху обкова на иконата Богородица Хрисороятиса (1761/62 г.)¹² и в икона на Богородица с текст за основаването на манастира и с чудото на намирането на иконата (XVIII в.)¹³ от католикона на манастира „Св. Богородица Хрисороятиса”, в иконата на Богородица (XIX в.)¹⁴ от църквата „Св. Троица” в Лемесос, и др.

Що се отнася до епитета „Хрисороятиса”, с който е обозначено изображението на Богородица от ловешката икона, трябва да споменем, че той се

⁸ Χατζηχριστοδούλου, Γερασίμου, «Μεταβυζαντινές εικόνες»..., 50, 66, фиг.10.

⁹ За този иконографски тип на Богородица, вж: A. Grabar, „Sur les origines et l'évolution du type iconographique de la Vierge Eléousa”, *Mélanges Charles Diehl* II, Paris 1930, 29-42. M. Татић-Ђурић, „Елеуса. У трагњу за иконографским типом”, *Студије о Богородици*, Београд 2007, 133-143.

¹⁰ Χατζηχριστοδούλου, Γερασίμου, «Μεταβυζαντινές εικόνες»..., 71, фиг.15).

¹¹ За този иконографски тип на Богородица, вж: M. Татић-Ђурић, „Икона Богородице Кикотисе”, *Студије о Богородици*, Београд 2007, 429-443.

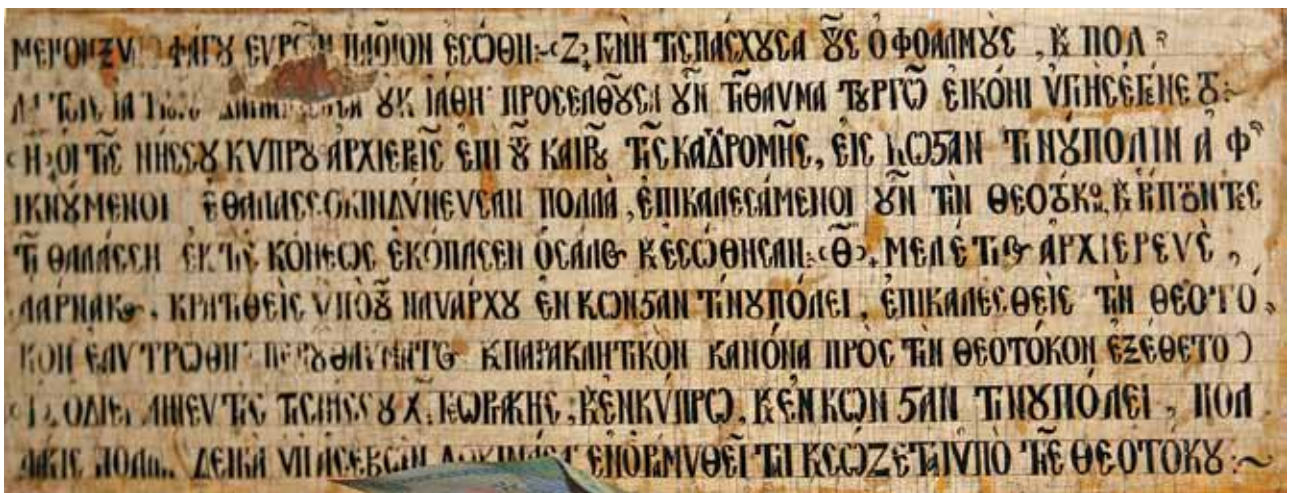
¹² Hein, Jakovljević, Kleidt, *Cyprus*..., 111. Снимка на обкова, вж: X. Χατζηχριστοδούλου, K. Γερασίμου, «Μεταβυζαντινές εικόνες με την παράσταση της Παναγίας του Κύκκου στην Κύπρο», Πρακτικά Συνεδρίου «Η Εερά Μονή Κύκκου στη βυζанτινή και μεταβυζанτινή αρχαιολογία και τέχνη», Λευκωσία 2001, 69, фиг.13.

¹³ ΜΗ(ΤΗ)Ρ / Θ(ΕΟ)Υ / Η ΧΡΥΣΟΡΡΟΪΑ/ΤΙΣСА, вж: Χατζηχριστοδούλου, Γερασίμου, «Μεταβυζанτινές εικόνες»..., 70, фиг.14.

¹⁴ ΜΗ(ΤΗ)Ρ / Θ(ΕΟ)Υ / Η ΧΡΥΣΟΡΡΟΪΑ/ΤΙΣСА, вж: Χατζηχριστοδούλου, Γερασίμου, «Μεταβυζанτινές εικόνες»..., 68, фиг.12).

Фиг.7. Надпис в долната част на иконата на Богородица Хрисороятиса (ляв детайл)

Фиг.8. Надпис в долната част на иконата на Богородица Хрисороятиса (десен детайл)

среща при изображенията от пост-византийския период (XVII - XIX в.)¹⁵.

¹⁵ Виж обкова на иконата-светиня Богородица Хрисороятиса (XVII-XVIII в.) от католикона на манастира „Св. Богородица Хрисороятиса”, със сигнатура на Богородица като ΜΗ(ΤΗ)Ρ / Θ(ΕΟ)Υ / Η ΧΡΥΣΟΡΡΟΙΑΤΙΣΣΑ (Χατζηχριστοδούλου, Γερασίμου, «Μεταβυζαντινές εικόνες»..., 69, фиг.13), в икона Богородица Хрисороятиса с текст за основаването на манастира и с чудото на намирането на иконата (XVIII в.) от католикона на манастира „Св. Богородица Хрисороятиса”, сигнирана с епитета ΜΗ(ΤΗ)Ρ / Θ(ΕΟ)Υ / Η ΧΡΥΣΟΡΡΟΙΑΤΙΣΣΑ (Χατζηχριστοδούλου, Γερασίμου, «Μεταβυζαντινές εικόνες»..., 70, фиг.14), на изображение на Богородица върху слонова кост на дървен артофорий от манастира „Св. Богородица Хрисороятиса” (1780 г.) с епитета ΜΗ(ΤΗ)Ρ / Θ(ΕΟ)Υ / Η ΧΡΥΣΟΡΡΟΙΑΤΙΣΣΑ (Α. Παπαγεωργίου, *Ιερά Μητρόπολις Πάφου. Ιστορία και Τέχνη*, Λευκωσία 1996, 144, фиг. 88), в икона на Богородица Хрисороятиса (втора половина на XVIII-начало на XIX в.) с прозвището ΜΗ(ΤΗ)Ρ / Θ(ΕΟ)Υ / Η ΧΡΥΣΟΡΡΟΙΑΤΙΣΣΑ от църквата „Св. Хараламби” в Като Дрис, Кипър, дело на зографа Леон-

Иконата на Богородица Хрисороятиса от Ловеч следва дословно халкографията¹⁶, изработена през 1801 г. по поръчка на игумена на манастира „Св. Богородица Хрисороятиса” в Кипър, йеромонах Йоаким (1794г.-1821 г.) (фиг.9). Тази халко-

тий (Χατζηχριστοδούλου, Γερασίμου, «Μεταβυζαντινές εικόνες»..., 63, фиг.7. За делото на зографа Леонтий, вж: Α. Παπαγεωργίου, «Λεόντιος», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια* 9 (1998), 29), в икона на Богородица Хрисороятиса (XIX в.) с епитета ΜΗ(ΤΗ)Ρ / Θ(ΕΟ)Υ / Η ΧΡΥΣΟΡΡΟΙΑΤΙΣΣΑ от църквата „Св. Троица” в Лемесос, дело на зограф Йоаким (Χατζηχριστοδούλου, Γερασίμου, «Μεταβυζαντινές εικόνες»..., 68, фиг.12), при изображение на Богородица на дървена касичка (1834 г.) и сигнирана като Η ΧΡΥΣΟΡΡΟΙΑΤΙΣΣΑ / Κ(ΑΙ) ΕΛΕΟΥΣΑ от църквата „Св. Богородица” в Йолу край Пафос (Χατζηχριστοδούλου, Γερασίμου, «Μεταβυζαντινές εικόνες»..., 71, фиг.15) и др.

¹⁶ Θ.Μ. Προβατάκης, *Χαρακτικά Ελλήνων Λαϊκών Δημιουργιών 17ος-19ος αιώνας. Συλλογή Ιεράς Μονής Τοπλού*, Αθήνα, χ.χ., 158-159, фиг. 223. Ντ. Παπαστράτου, *Χάρτινες εικόνες. Ορθόδοξα θρησκευτικά χαρακτικά 1655-1899*, том. II, Αθήνα 1986, 519-521, фиг. 553.

Фиг.9. Халкография на Богородица Хрисороятиса със сцени от историята на едноименната икона (1801 г.), зограф Йоанис Корнарис

графия е дело на прочутия през втората половина на XVIII в. критски зограф Йоанис Корнарос¹⁷, който създава зографска школа в Кипър¹⁸. Ловешката икона се различава от халкографията (1801 г.) само по два второстепенни детайла. Първият е, че в бароковата рамка под надписа на Богородица

не е изписано името на игумена Йоаким, а са изобразени три херувими в малък размер. Другата разлика е, че в ловешката икона липсва надписа, който при халкографията е поместен в най-долната част на рамката, под текста указващ историята и чудесата на иконата и в който се споменава изработването и през 1801 г. от зографа Йоанис Корнарос със средства на игумена Йоаким¹⁹.

¹⁷ За художественото дело на зографа от о-в Крит, Йоанис Корнарос, вж: N. B. Τωμαδάκης, Ιωάννης Κορνάρος, Κρής ζωγράφος», *Κρητικά χρονικά Β'* (1948), 253-264. Α. Παπαγεωργίου, «Κορνάρος Ιωάννης», *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια 7* (1987), 230. Μ. Χατζηδάκης, Ε. Δρακοπούλου, *Έλληνες ζωγράφοι μετά την Άλωση (1450-1830)*, Αθήνα 1997, 110-113, с богата библиография и негови икони. Μ. Ασπρά-Βαρδαβάκη, «χειρ ην ζωγράφου Κορνάρου Ιωάννου Κρητός εν τη μονή της Κύκκου», Πρακτικά Συνεδρίου «*Η Ιερά Μονή Κύκκου στη βυζαντινή και μεταβυζαντινή αρχαιολογία και τέχνη*», Λευκωσία 2001, 313-386.

¹⁸ По този въпрос вж: Σ. Σοφοκλέους, «Ο ζωγράφος Κορνάρος και η σχολή του», *Αρχαιολογία 25* (1985), 64-70.

¹⁹ *ΕΧΑΛΚΟΓΡΑΦΗΣΑΝ ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΑ ΠΕΡΙΕ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΝΟΥ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΠΑΡΘΕΝΟΥ ΤΗΣ ΧΡΥΣΟΡΡΟΙΑΤΙΣΣΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ, ΜΙΑΣ ΟΥΣΗΣ ΤΩΝ ΠΑΝΣΕΠΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ, ΤΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΛΟΥΚΑ ΙΣΤΟΡΗΘΕΝΤΩΝ ΣΠΟΥΔΗ ΚΑΙ ΔΙΠΛΗΝ ΤΟΥ ΕΝ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΙΣ ΙΩΑΚΕΙΜ ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΑΥΤΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΕΝ ΑΥΤΗ ΠΑΤΕΡΩΝ : ΕΝ ΧΙΛΙΟΤΩ ΟΚΤΑΚΟΣΙΟΤΩ ΠΡΩΤΩ ΕΤΕΙ ΤΩ ΣΩΤΗΡΙΩ : Η ΔΕ ΣΥΝΘΕCΙC ΠΑΝΤΩΝ ΤΕ СХΕΔΙΩΝ, ΧΕΙΡ ΗΝ ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ ΙΩ(ΑΝΝΟΥ) ΤΟΥ ΚΡΗΤΟΣ*, вж: Παпαστράτου, *Χάρτινες εικόνες*, II, 519.

Иконата на Богородица Хрисорјатиса од Ловеч нема дарителски надпис, нито дата, но със сигурност датира след 1801 г., т.е. след изработването на халкографијата од Јонаис Корнарос. По-конкретно, стилът на живописване на иконата, при којто се използват особено ярки, но в същото време, нежни, нестандартни цветови, като светло розово, светло зелено, светло синьо и злато, особено карактерни за епохата на възрожденското изкуство од XIX в.. Това се отнася също и за изобра-

зването на рамките с барокови мотиви, тъканта на мафория на Богородица, бродиран с малки златни цветчета, декоративните малки облачета околу Богородица, но също така и излъчването на образите. Тези комплексни предпоставки навяват на мисълта, че иконата е рисувана од анонимен зограф през първата половина на XIX в. и нај-веројатно околу 1834 г., кога е построена црквата „Св. Богородица“ во Ловеч, за која всъшност е била предначинена.*

Александра ТРИФОНОВА

НЕПОЗНАТА ИКОНА НА БОГОРОДИЦА ХРИСОРОЈАТИСА ВО ЦРКВАТА „СВ. БОГОРОДИЦА“ ВО ЛОВЕЧ

Резиме

Во статијата се разгледува една икона на Богородица Хрисорјатиса со сцени од историјата на истоимената чудотворна икона што произлегува од црквата „Св. Богородица“ (1834 г.) во Ловеч (Бугарија).

Во центарот на иконата е прикажана Богородица со Младенецот, а во нејзините рамки се поместени десет сцени поврзани со историјата на чудотворната икона, од кои девет се насликани во медалјони.

Иконата од Ловеч буквално ја следи халкографијата на Богородица Хрисорјатиса, со сцени од историјата на чудотворната икона изработена во

текот на 1801 г. од критскиот зограф Јоанис Корнарос, по порачка на јеромонахот Јоаким, игумен на манастирот „Св. Богородица Хрисорјатиса“ во Кипар. Од халкографијата се разликува само во два второстепени, незначјни детали.

Иконата на Богородица Хрисорјатиса од Ловеч со сигурност датира по 1801 година, кога е изработена халкографијата. Судејќи според стилот на живописот, иконата би можеле да ја сметаме како дело на анонимен зограф од првата половина на 19 век. Најверојатно иконата датира од периодот околу 1834 година, кога е изградена црквата „Св. Богородица“ во Ловеч, за која била и наменета.

* Благодаря на доц.д-р Емил Иванов за предоставената възможност за изследване на иконата и за редакцијата на текста, както и на доц. д-р Сашо Цветковски за оказаното съдействие.

Alexandra TRIFONOVA

**UNKOWN ICON OF THE VIRGIN CHRISOROGIATISSA IN THE CHURCH
OF “THE HOLY VIRGIN” AT LOVECH**

Summary

The paper presents an icon of the Virgin Chrisorogiatissa with scenes of the miraculous icon found in the church of the Holy Virgin (1834) in Lovech (Bulgaria).

In the center of the icon is depicted the Virgin with the infant Christ, encompassed with ten scenes connected to the history of the miraculous icon, of which nine are painted in medallions.

The icon from Lovech follows the iconography and the history of the miraculous icon from the copper plate made in 1801 by the artist Ioannis

Koronaros from Crete, for the monastery of Virgin Chrisorogiatissa in Cyprus commissioned by the heromonachos Joachim. The icon has only two small details that differ from the copper plate.

The icon of the Virgin Chrisorogiatissa from Lovech dates after the year of 1801 when the copper plate was made. According to the painting the icon can be attributed to an unknown artist from the first half of the 19th century. Most probably the icon dates from 1834 when the church of the Holy Virgin was built and it was made for it.